

Структурні трансформації економічної діяльності в Україні

JEL Classification: E20, L10, L16, L60, Q01

Гурочкіна В. В.¹^a Київський інститут бізнесу та технологій, Університет ДФС України, Україна

Анотація

У статті представлена аналітична оцінка структурних змін за видами економічної діяльності, наведено основні характеристики динамічних процесів розвитку та уповільнення секторів економіки України. Виділено ризики структурних перетворень, які супроводжуються потенційно негативними наслідками деіндустріалізації в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються з емерджентними економічними системами. Представлено розподіл секторів економіки та видів економічної діяльності із врахуванням креативних індустрій. Підкреслено досвід міжнародної практики розподілу секторальної таксономії у фінансових та ринкових дослідженнях. Зазначено, що сучасний стан видів економічної діяльності у підприємницькому середовищі виходять на новітній щабель розвитку соціально-економічної взаємодії, тому сьогодні удосконалено теорію трьох секторів економічної діяльності шляхом уточнення та виділення системи обміну та економіки знань, цифрових процесів, культури та досліджень, що об'єднує в собі креативна індустрія. У статті надано характеристику складових креативної індустрії. Наведено показники концентрації зайнятості населення за видами економічної діяльності та структурні зміни у накопиченні валової доданої вартості. Зазначено позиції лідерів та тих, що занепадають щодо концентрації доданої вартості у секторальній структурі економіки України. Розраховано та проілюстровано показники галузевого випередження у структурі доданої вартості за видами економічної діяльності України. Наведено причини уповільнення обсягів доданої вартості у переробній промисловості та ризикову позицію сільськогосподарства. Запропоновано систематизацію та концентрація зусиль на єдиному стратегічному курсі розвитку країни з метою упередження економічних ризиків у підприємницькому середовищі.

Ключові слова: структурні зрушення, таксономія, види економічної діяльності, секторальна структура, додана вартість, зайнятість населення, галузеве випередження.

Structural transformations of economic activity in Ukraine

Hurochkina V.^{a1}^a Kiev Institute of Business and Technology, University of the State Fiscal Service of Ukraine Ukraine

Abstract

The article presents an analytical assessment of structural changes by type of economic activity, presents the main characteristics of dynamic processes of development and slowdown of sectors of the economy of Ukraine. The risks of structural transformations that are accompanied by potentially negative consequences of deindustrialization in developed and developing countries with emerging economic systems are highlighted. The distribution of economic sectors and types of economic activity taking into account creative industries is presented. The experience of international practice of sectoral taxonomy distribution in financial and market research is emphasized. It is noted that the current state of economic activities in the business environment reach the latest stage of socio-economic cooperation, so today the theory of three sectors of economic activity has been improved by clarifying and highlighting the system of exchange and knowledge economy, digital processes, culture and research. in itself the creative industry. The article describes the components of the creative industry. Indicators of the concentration of employment by type of economic activity and structural changes in the accumulation of gross value added are given. The positions of leaders and those who are declining on the concentration of value added in the sectoral structure of Ukraine's economy are indicated. The indicators of sectoral advancement in the structure of value added by types of economic activity of Ukraine are calculated and illustrated. The reasons for the slowdown in value added in the processing industry and the risk position of agriculture are given. Systematization and concentration of efforts on a single strategic course of the country's development in order to prevent economic risks in the business environment is proposed.

Keywords: structural changes, taxonomy, types of economic activity, sectoral structure, value added, employment, sectoral advance.

¹ Corresponding author.

E-mail address: viktorlav2005@ukr.net

<https://doi.org/10.37203/kibit.2020.46.02>

Вступ

Численні галузеві реформи, що не знаходять свого логічного завершення, впливають на виникнення структурних деструктивних зрушень в економіці країни. Здійснення аналізу структурних змін у розрізі видів економічної діяльності дозволяє виявити основні характеристики динамічних процесів розвитку/занепаду економік кожної країни світу. До основних негативних характеристик відносяться структурні диспропорції, недостатність та непродуктивне використання ресурсів, уповільнення одного виду діяльності перед іншим, висока доля матеріаломісткості у кінцевому продукті всього ланцюга доданої вартості, матеріаловитратний характер виробництва та сировинно-орієнтований експорт. Структурні трансформації країни за видами економічної діяльності відбуваються через дезорієнтованість та недотримання єдиного стратегічного курсу розвитку. Результати декомпозиції використовуються для підведення підсумків щодо збалансованого та незбалансованого зростання. Наведення оцінки структурних трансформацій України за видами економічної діяльності дозволить виявити тенденції щодо ефективності реформ та наглядно проілюструє найбільш вразливі види діяльності з метою упередження економічних ризиків при виборі напрямку підприємницької діяльності.

Теоретичним і прикладним питанням дослідження структурних трансформацій за видами економічної діяльності присвячені праці вчених та практиків, як в цілому по країні, так висвітлені просторові особливості та як їх таксономія впливає на якість структурних трансформацій.

Досліджено особливості трансформації структури економік світу у міжнародному просторі (Nayyar, 2019). Наряду із економічно розвиненими країнами, в Україні помітною структурною проблемою національної економіки є численні фінансово-економічні дисбаланси, низька інституційна та ринкова спроможність бізнес-середовища, внесок якого у ВВП, національний продукт та додану вартість, експорт та зайнятість є критично низьким. Така тенденція призводить до ослаблення середнього класу, зниження ділової активності, економічної незалежності територій та поглиблення економічних дисбалансів у країні (Mulska & Rushchyshyn, 2020). З метою підвищення конкурентоспроможності секторів економіки, наприклад аграрного сектору, зовнішньоекономічна політика завдяки структурним коригуванням зовнішньоекономічних можливостей має орієнтуватись на експорт конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Завдяки сегментації чинників на відповідальні сектори за зовнішні та внутрішні галузеві перетворення, формується основа забезпечення конкурентного зростання в аграрному секторі з огляду на глобальний прогрес.

(Pohrishchuk & Pohrishchuk, 2017). Стратегічний напрямок розвитку регіональної політики є важливою частиною здатності до своєчасного виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз, розробки необхідних стабілізаційних систем для запобігання їх негативному впливу, а також формування стратегії, направленої на стійке функціонування регіонів (Hryhoruk et al., 2020). Крім того, структурним змінам передують зміни у виробничо-функціональних зв'язках між елементами економічного потенціалу, які формуються на кожному підприємстві індивідуально, у залежності від особливостей галузі (Gonchar, 2016) та підприємницької діяльності (Пашко та ін. (ред), 2019).

Важливість секторального аналізу підкреслюється істотністю виділення певних складових для економічного розвитку країни в цілому. Наприклад, посилення фінансового та харчового секторів гарантують безпеку країни через посилення ресурсного потенціалу та можливостей сільськогосподарських підприємств (Fishchuk, 2019). Проте, нажаль, автор не зазначив про важливість системи управління та орієнтир на експортоорієнтовані високотехнологічні продукти як ключові стратегічні цілі економічного зростання за японською моделлю економічної безпеки країни.

Враховуючи те, що за останнє десятиліття виробництво та реалізація зерна традиційно залишається основним напрямком спеціалізації вітчизняних сільськогосподарських підприємств, джерелом більш ніж значної частки їх доходів, формування та реалізації експортного потенціалу аграрного сектору національної економіки, вирішенням низка проблемних питань продовольчої безпеки та забезпечення стабільного розвитку суб'єктів сфери виробництва різної галузевої належності та спрямованості. Важливість досліджень щодо оцінювання галузевого випередження на ринках тих секторів, що забезпечують сільсько-господарські підприємства технікою, інноваціями та персоналом залишаються актуальними (Lyshenko et al., 2019). Структурна та інституційна трансформація національної інноваційної системи передбачає безперервний процес якісної трансформації системи внаслідок інституційних змін (Netudyhata, 2020). Враховуючи значний науковий доробок зазначені питання потребують постійного моніторингу тенденцій, динаміки та інтенсивності структурних трансформацій. Саме завдяки формуванню та закріпленню норм і правил взаємодії в структурі видів економічної діяльності відбувається процес їх еволюції та цілеспрямованого розвитку. Важливість моніторингу та оптимізації структури економічної системи постає на перший план.

Метою статті є наведення оцінки динамічних процесів у змінах пропорцій між видами

економічної діяльності, їх порівняння з середньогалузевим показником темпів приросту обраного як еталон. Результати декомпозиції використовуються для оцінювання існуючих закономірностей структурних перетворень, які можуть довести до системних трансформацій за видами економічної діяльності з точки зору сукупного випуску продукції та зайнятості населення. Подальші дослідження проблем структурних трансформацій країни за видами економічної діяльності сприятимуть визначенню можливостей цілеспрямованої перебудови для цілей забезпечення ефективності механізмів реалізації стратегічних і поточних цілей соціально-економічного розвитку країни.

Методи та матеріали

З метою розв'язання поставлених у статті завдань, авторкою використанні наступні теоретичні та емпіричні методи дослідження: формалізація при аналізі наукових досліджень у сфері розвитку економічної діяльності; аналіз, синтез, обстеження при виявленні структурних зрушень в економіці країни; вимірювання у питаннях галузевого випередження та порівняння для цілей виявлення лідерів у секторальній структурі. Інформаційно-інструментарне забезпечення спирається на теоретико-методологічний базис формування доданої вартості та чисельності зайнятих в економіці. Використання даних методів дозволяє представити у статті секторальну структуру, зміни у структурі валової доданої вартості та зміни у структурі зайнятості за видами економічної діяльності.

Результати та обговорення

Виявлення структурних трансформацій за видами економічної діяльності передбачає дослідження системи галузевих відносин у взаємозв'язку ланцюгів створення доданої вартості, вивчення сукупності економічних відносин як специфічної форми суспільних відносин, підсистеми економічного базису, а також аналіз галузевих відносин суб'єктів господарювання. Система галузевих відносин розкриває сутність соціально економічних категорій, порядок визначення структури і обсягів галузевого виробництва підприємств й організацій, формування і використання ринкового потенціалу. Розуміння структурних трансформацій за видами економічної діяльності дозволяють глибше зрозуміти тенденції розвитку процесів у галузях економіки, закономірності функціонування економічного механізму, формування ланцюгів створення доданої вартості для цілей розвитку економіки країни.

Нерівномірність темпів динаміки зумовлена інтенсивністю та випередженням одного з порівняльних елементів над іншим в економічній системі, що характеризує її як дезорієнтовану, водночас такою, що не відповідає поступам єдиного стратегічного курсу розвитку. Ризики

структурних перетворень супроводжуються потенційно негативними наслідками деіндустріалізації, як у розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються з емерджентними економічними системами.

Сутність структурних трансформацій полягає у революційних змінах структури системи, включаючи інноваційний механізм управління, присутність ланцюгів доданої вартості та бенефіціарної власності. Сучасними тенденціями зазначається утворення галузевих збутово-виробничих мереж й інтеграція до просторової екосистеми, шляхом угруповання однотипних виробничих процесів та бізнес-процесів при створенні подібних продуктів, подібної культури й схожої поведінки на ринках.

У концепції промислового розвитку періоди хаосу в економіці розглядаються як біфуркаційні точки для самоорганізації економічних систем (Гурочкіна, 2020). Їх поява визначає факти набуття системою нових властивостей на основі ефектів адаптації та стійкості (позитивні властивості) та ефектів резонансу (негативні властивості). Драйвери системи в емерджентному стані породжують інновації, джерелом останніх є людський потенціал. Запропоновано концепцію мотиваційного прискорення інновацій та мотиваційної інерції інновацій та концепцію бенефіціарного власника (Voynarenko et al., 2020), як ключові драйвери емерджентності у галузевих об'єднаннях. Емерджентність є результатом об'єднань та кластеризації, зазначені процеси досліджені у просторовому вимірі у роботах (Nekrasova & Popenko, 2014; Kovaleva, 2016). Питання щодо оцінювання ефективності кластерних об'єднань та різним напрямом функціонування представлено у працях (Tyukavkin, 2013). В подальшому адаптація міжнародного досвіду щодо формування кластерних утворень (Vergun & Stupnitsky, 2014). Цікавою є робота колективу авторів щодо встановлення безпосереднього взаємозв'язку бізнес-системи з відповідною інноваційною бізнес-моделлю, яку обирає підприємство до видів бізнес-діяльності для забезпечення їх конкурентоспроможності та прибутковості на основі інновацій (Voynarenko et al., 2017). Саме такі драйвери є основою розвитку позитивних структурних зрушень для забезпечення інноваційного розвитку країни.

Забезпечення економічних інтересів суб'єктів підприємництва та розвиток їх діяльності доцільно оцінювати за таким видом економічної систематики як галузева таксономія. За теорією трьох секторів Кларка К. та Фурастьє Ж. економічна діяльність поділяється: первинний сектор (добувна промисловість та сільське господарство), вторинний (виробництво) та третинний (послуги). До другого сектору за товарами ідентифікують: будівельну, хімічну, нафтову, автомобільну, електронну, паперову, харчову,

м'ясопереробну, рибну промисловість, енергетику та напівпровідникову промисловість. Розподіл секторів економіки за видами економічної діяльності зображено на рисунку 1.

Новак І. М. (2015) представив секторальну структуру зайнятості та класифікацію видів економічної діяльності у вигляді 5 секторів, при цьому 3, 4, 5 секторів відносить до сфери надання послуг, поділяючи їх на найпростіші та складні інноваційні послуги, тому вбачаємо за доцільне представити четвертий та п'ятий сектори разом, об'єднавши їх у креативних індустріях.

Згідно деталізованої методології (Кривак, 2010) стратегічні сектори економіки представлені у вигляді 6 секторів, останній з яких відображає сектор освіти, охорони здоров'я та соціальної допомоги, залишається невиявленим економіка знань та креативні індустрії.

У міжнародній практиці використовують у фінансових та ринкових дослідженнях таку секторальну таксономію як Глобальний стандарт галузевої класифікації (Global Industry Classification Standard, GICS), показник галузевої класифікації (Industry Classification Benchmark, ICB) та класифікація бізнесу Refinitiv (Thomson Reuters Business Classification, TRBC). Методологія секторальної таксономії інтерпретує економічні системи у вигляді п'яти та чотирьох секторів економіки та видів економічної діяльності.

Проте сучасний стан видів економічної діяльності у підприємницькому середовищі виходять на новітній щабель розвитку соціально-економічної взаємодії, тому удосконалено теорію трьох секторів економічної діяльності та деталізовані концепції шляхом уточнення та виділення акцентів на системі обміну та економіки знань, діджитал процесах, культури та досліджень, що об'єднує в собі креативна індустрія. Діяльність суспільства змінюється щодня, людство змінює світ навколо себе, водночас, змінюється клімат. Четвертим сектором економіки та економічної діяльності можна класифікувати як креативну індустрію або креативну економіку у якій формуються культурні цінності, здійснюється обмін й концентрація знань, а дослідження націлені на утворення інновацій.

Галузі, які можна ідентифікувати за товарами у четвертинному секторі: освіта та наука, інновації, креативне підприємництво, креативні простори, індустрія гостинності, індустрія програмного забезпечення й цифрових технологій, індустрія культури та міжкультурний діалог, індустрія розваг, міжнародна мобільність та соціальна інтеграція мігрантів та біженців тощо. До культурних індустрій відносять: візуальне, аудіальне та аудіовізуальне мистецтво, фестивалі та заходи, мода, дизайн, культурна спадщина, сценічне та перформативне мистецтво, література та видавнича справа.

Дослідження структурних змін у розрізі видів економічної діяльності дозволяє виявити основні характеристики динамічних процесів розвитку/занепаду у секторальній структурі економіки кожної країни світу. Наведемо аналіз динамічних процесів валової доданої вартості у секторальній структурі економіки України за видами економічної діяльності у табл. 1.

Позиції лідерства щодо концентрації доданої вартості щорічно утримує переробна промисловість у секторальній структурі економіки України, так у 2019 році 26% припадає саме на цей вид економічної діяльності, проте у порівнянні із 2016 р. показник на 3% зменшився, що характеризує поступове послаблення виробничого потенціалу країни через низьку конкурентоспроможність вітчизняного виробника. Слід виділити збільшення на 2 % показника будівельної сфери та обсягів накопичення доданої вартості у сфері обміну інформацією та телекомунікаційних зв'язків на 1%, що пояснюється посиленні інтересу суспільства до цифрової сфери.

Щодо концентрації зайнятості населення (таблиця 2), слід виділити лідерську позицію оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, на другому місці залишається сільське, лісове та рибне господарство і трійку лідерів замикає промисловість. При чому збільшення показника зайнятості населення на 1,33 у секторі G та на 0,98 у секторі A зазначає, що промисловість втрачає не лише позиції на споживчому ринку під натиском конкурентів, а і на ринку праці за рахунок цих секторів економіки, відбувається перепрофілювання та змінюються пріоритети працівників у виборі професії та місця роботи.

Згідно показників динаміки змін у структурі доданої вартості за видами економічної діяльності України (таблиця 3.) ми можемо побачити стрибкоподібну динаміку таких видів економічної діяльності: переробна промисловість з -18,7 % до 4 %, фінансова та страхова діяльність від -3,04 % до 22,45 %. Такі значні коливання характеризують турбулентність та невизначеність у цих секторах економіки. Враховуючи показник середньоарифметичного значення ми маємо можливість взяти його за еталон та визначити показник галузевого випередження, щоб охарактеризувати найбільш критичні точки динаміки розвитку секторів економіки (рис. 2).

За даними розрахунків та представленими результатами декомпозиції розмаху варіації трансформаційних змін, галузеве зростання та випередження у структурі доданої вартості за видами економічної діяльності України мають такі критичні індикатори розвитку секторів економіки, оскільки характеризуються негативними темпами розвитку: переробна промисловість із найбільш критичним показником уповільнення доданої вартості -20,25 %; уповільнення тем-

Рис. 1. Розподіл секторів економіки за видами економічної діяльності
Джерело: сформовано автором та удосконалено (Кривак, 2010)

Таблиця 1.

**Структурні зміни валової доданої вартості за видами економічної діяльності
у 2016-2019 рр., %.**

Вид діяльності	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення, %
Сільське господарство (A)	12,96	11,63	11,64	10,35	-2,61
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів (B)	5,02	5,50	5,54	5,17	0,16
Переробна промисловість (C)	28,84	28,86	27,50	25,60	-3,24
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (D)	4,79	4,54	4,91	4,83	0,04
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами (E)	0,61	0,59	0,59	0,64	0,03
Будівництво (F)	4,75	5,22	5,71	6,82	2,07
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів (G)	12,75	13,31	12,79	12,63	-0,12
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (H)	6,76	6,72	6,72	6,96	0,20
Тимчасове розміщення та організація харчування (I)	0,65	0,60	0,67	0,84	0,20
Інформація та телекомунікація, електрозв'язок (J)	3,62	3,61	3,83	4,47	0,86
Фінансова та страхова діяльність (K)	2,13	1,94	2,00	2,19	0,06
Операції з нерухомим майном (L)	4,11	3,81	3,81	4,06	-0,05
Професійна, наукова та технічна діяльність (M)	2,67	2,74	3,00	3,44	0,77
Діяльність в сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (N)	1,17	1,13	1,30	1,48	0,31
Державне управління і оборона, обов'язкове соціальне страхування (O)	3,60	3,79	3,95	4,22	0,62
Освіта (P)	2,62	2,88	2,86	2,90	0,27
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (Q)	1,96	2,11	2,12	2,21	0,24
Мистецтво, спорт розваги та відпочинок (R)	0,46	0,45	0,45	0,47	0,01
Надання інших видів послуг (S)	0,53	0,58	0,62	0,72	0,19

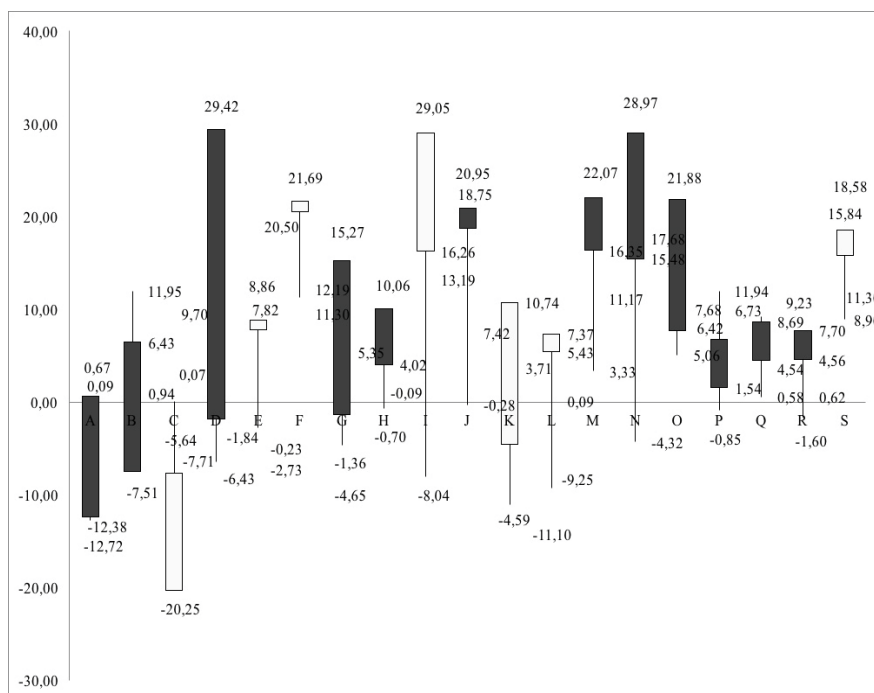
Джерело: сформовано автором за даними статистики України (Валовий внутрішній...).

Таблиця 2.

Динаміка змін у структурі зайнятості за видами економічної діяльності України, %.

Сектори економіки та види економічної діяльності	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення %
Сільське, лісове та рибне господарство (A)	17,61	17,71	17,96	18,16	0,98
Промисловість (B+C+D+E)	15,33	15,11	14,83	14,85	-1,96
Будівництво (F)	3,96	3,99	4,07	4,22	-0,13
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (G)	21,60	21,82	22,34	22,93	1,33
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (H)	6,13	6,14	6,08	6,03	0,05
Тимчасове розміщування й організація харчування (I)	1,70	1,71	1,73	1,83	0,14
Інформація та телекомунікації (J)	1,69	1,70	1,71	1,74	0,20
Фінансова та страхова діяльність (K)	1,39	1,34	1,31	1,28	-0,36
Операції з нерухомим майном (L)	1,57	1,56	1,59	1,57	-0,11
Професійна, наукова та технічна діяльність (M)	2,63	2,57	2,68	2,54	-0,07
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (N)	1,87	1,84	1,86	1,92	0,13
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування (O)	5,98	6,06	5,74	5,25	0,04
Освіта (P)	8,86	8,81	8,66	8,38	-0,10
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (Q)	6,33	6,27	6,08	5,88	-0,26
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (R)	1,24	1,24	1,20	1,19	0,02
Інші види економічної діяльності (S)	2,12	2,13	2,17	2,24	0,09
Всього структура, %	100	100	100	100	-
Всього кількість, тис. осіб	19261,4	19314,2	18073,3	16443,2	-14,63%

Джерело: сформовано автором за даними статистики України (Валовий внутрішній...)

Рис. 2. Декомпозиція показників галузевого зростання у структурі доданої вартості за видами економічної діяльності України, 2016-2019 рр.%.
Джерело: розраховано та сформовано автором за даними статистики України (Валовий внутрішній...)

Таблиця 3.

Динаміка змін у структурі доданої вартості за видами економічної діяльності України, у % до попереднього року.

Сектори економіки та види економічної діяльності	2016	2017	2018	2019
Сільське господарство (А)	2,22	10,95	19,88	-0,67
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів (В)	7,98	35,62	20,73	4,20
Переробна промисловість (С)	-18,70	23,74	14,15	4,00
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (D)	30,97	17,23	29,49	9,87
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами (Е)	9,37	20,94	19,56	20,56
Будівництво (F)	22,05	35,85	31,09	33,40
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів (G)	16,82	29,01	15,14	10,35
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (H)	11,61	22,97	19,70	15,73
Тимчасове розміщення та організація харчування (I)	17,81	15,63	32,98	40,75
Інформація та телекомунікація, електрозв'язок (J)	22,50	23,39	27,21	30,46
Фінансова та страхова діяльність (K)	-3,04	12,57	23,50	22,45
Операції з нерухомим майном (L)	6,98	14,41	19,88	19,08
Професійна, наукова та технічна діяльність (M)	23,62	27,00	30,96	28,05
Діяльність в сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (N)	30,52	19,35	37,47	27,19
Державне управління і оборона, обов'язкове соціальне страхування (O)	23,43	30,09	24,85	19,38
Освіта (P)	8,28	35,61	18,94	13,25
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (Q)	10,24	32,89	20,37	16,24
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (R)	9,25	22,06	20,41	16,27
Надання інших видів послуг (S)	17,39	34,97	28,69	30,29
Темп росту ВВП (економічної системи)	1,55	23,67	19,79	11,71
Всього, млн. грн.	5058294	6255397	7493469	8370824

Джерело: сформовано автором за даними статистики України (Валовий внутрішній...).

пів динаміки розвитку сільського господарства -12,72 %, що має негативний вплив на систему забезпечення економічної безпеки; фінансова та страхова діяльність від -11,10%, яка вкрай потребує державної підтримки та підтримки міжнародних стейкхолдерів.

З метою оцінювання критичних випадків структурних трансформацій, їх позитивну та негативну динаміку розвитку визначають за даними зміни динаміки (1) та коефіцієнтом галузевого випередження (2). Перший показник визначається як відхилення темпу розвитку певного виду економічної діяльності від темпу розвитку економічної системи, яка оцінюється. Отже, формули виглядають наступним чином:

$$\Delta Gr = P_{вед} - P_c, \quad (1)$$

де ΔGr – зростання виду економічної діяльності (підгалузі) у порівнянні із загальним, %; $P_{вед}$ – зростання виду економічної діяльності (відносне відхилення), у % до попереднього пе-

ріоду, P_c – зростання економічної системи (відносне відхилення), у % до попереднього періоду.

$$K_{зв} = \frac{P_{вед}}{P_c}, \quad (2)$$

де $K_{зв}$ – коефіцієнт галузевого випередження, $P_{вед}$ – зростання виду економічної діяльності (відносне відхилення), (галузі), у % до попереднього періоду, %; P_c – зростання економічної системи (відносне відхилення), у % до попереднього періоду.

Значний темп галузевого зростання зафіксовано у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря +29,42%, тимчасове розміщення та організація харчування +29,05% та діяльність в сфері адміністративного та допоміжного обслуговування +28,92% у порівнянні із середньоарифметичним значенням приросту по секторальній структурі.

Результати розрахунків коефіцієнтів галузевого випередження свідчать про вирівнювання

підків галузевої динаміки. Починаючи із 2017 року відбулась стабілізація динамічних процесів, тобто динаміка проросту доданої вартості за видами економічної діяльності України досягла сталості процесів. У 2019 році відбувається поступове розшарування приросту розвитку або уповільнення, що можливо побачити на рис. 3. Тобто ведення галузевої політики та усіх різновидів економічної діяльності здійснювалось на засадах сталого галузевого розвитку.

Обговорення та висновки

Постійні реформи впливають на виникнення структурних деструктивних зрушень в економіці країни. Щороку уповільнюються обсяги доданої

вартості у переробній промисловості при цьому відбувається непродуктивне використання ресурсів, що ще більше погіршує ситуацію. Висока доля матеріаломісткості у кінцевому продукті всього ланцюга доданої вартості та матеріаловитратний характер виробництва переробної промисловості є причинами. У сільському господарстві домінує сировинно-орієнтований експорт, який дає миттєві прибутки, проте для забезпечення сталого розвитку та економічної безпеки доцільно переглянути зовнішньоекономічну політику сільськогосподарської продукції. Такі зміни мають відбутись лише за умов дотримання єдиного стратегічного курсу розвитку

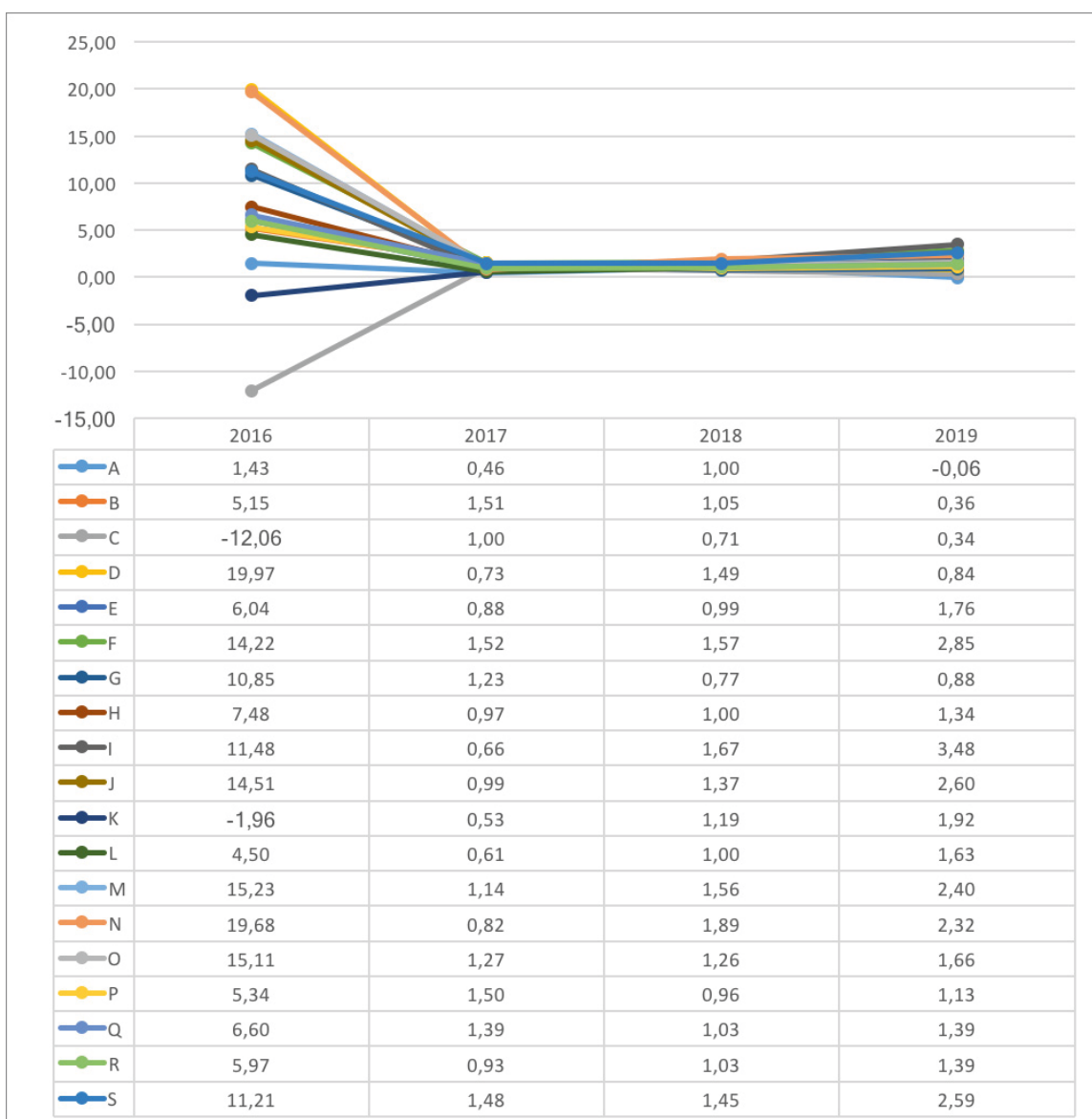

Рис. 3. Декомпозиція показників галузевого випередження у структурі доданої вартості за видами економічної діяльності України, %.

Джерело: розраховано та сформовано автором за даними статистики України (Валовий внутрішній...)

країни з метою упередження економічних ризиків у підприємницькому середовищі.

Представлена методологія оцінювання динамічних процесів у структурних трансформаційних змінах за видами економічної діяльності надає можливість виявлення рівня сталості процесів розвитку. Представлені розрахунки, що здійснювались на прикладі України, свідчать про сталу галузеву політику та усіх різновидів економічної діяльності, що доводить досягнення сталого галузевого зростання. Дане дослідження ілюструє результативність галузевої політики та її вплив на динамічні процеси розвитку у структурі доданої вартості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Валовий внутрішній продукт виробничим методом та валова додана вартість за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/vtr_u.htm (дата звернення: 15.12.2020).
- Вергун В., Ступницький О. Адаптація міжнародного механізму державної підтримки розвитку інноваційних кластерів в Україні. Вісник Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. Серія "Міжнародні Відносини". 2014. 1 (42). С. 36-40.
- Гурочкіна В. В. Механізми розвитку промислових підприємств в емерджентній економіці : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2020. 336 с.
- Ковалева Т. Ю. Оценка стратегических позиций региональных кластеров: методический инструментарий и результаты его применения (на примере экономики Пермского края). Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Серия: Социальные науки, 2016. 3 (43), 38-47.
- Кривак А. П. Теоретичні принципи секторального структурування національної економіки. Економіка АПК. № 13. 2010. С. 42-47.
- Мульська О., Рушишин Н. Удосконалення механізму банківського кредитування у контексті регулювання фінансово-економічних дисбалансів в Україні. Світ фінансів. 2020. 4(65), 168–182. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2020.04.168>
- Некрасова Л.А., Попенко С.О. Формування кластеру, як напрямку інноваційного розвитку економіки. ЕКОНОМІКА: реалії часу. 2 (12). 132-138.
- Нетудиханта, К. Л. Проектування інститутів як інструмент структурно-інституційної трансформації національної інноваційної системи. Економічний простір, 2020. (163), 51-55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-9>
- Новак І. М. Структурні зрушення в зайнятості населення України. Демографія та соціальна економіка, 2015, № 3 (25). 185-198. Novak I. M. (2015) The Structural changes in the employment of Ukraine. Demography and Social Economy. 3(25). 185-198 DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2015.03.013>
- Пашко П. В., Лазебник Л. Л., Кіндзерський Ю. В. та ін. Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку : монографія. Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь : вид.-поліграф. центр Університету ДФС України. 2019. 476 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 133).
- Погрішук Б., Погрішук Г., Конкуренентоспроможність аграрного сектору: детермінанти глобального доступу. Вісник Економіки. 4 (86), 7–17 DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2017.04.007>
- Тюкавкин, Н. М. (2013). Методы оценки эффективности функционирования кластеров в промышленности. Основы экономики, управления и права, (3 (9)), 109-113.
- Fishchuk, N. (2019). The necessity for diagnostics using in the system of anticrisis management of agricultural industry enterprises. Economy. Finances. Management: Topical Issues of Science and Practical Activity, 1 (41), 7–22. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-1-1>
- Gonchar O. I. (2016). Management potential of the company with regard flock business life. Naukovyi visnyk Polissia. 3 (7). 190-196.
- Hryhoruk P., Khrushch N., Grygoruk S. (2020). Assessment model of regions' economy in the context of their sustainable development. E3S Web of Conferences. 166. 13023. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016613023>
- Lyshenko, M., Ustik, T., & Thermosa, I. (2019). Transformation of methodical marketing approaches to the investigation of the problem of farming agricultural enterprises in the grain market in globalization challenges. Baltic Journal of Economic Studies, 4(5), 158. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-158-166>
- Nayyar, D. (2019). Structural change and economic transformation. In Nayyar, D. Resurgent Asia: Diversity in Development. Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198849513.003.0004>
- Voynarenko M, Dzhedzhula V., Yepifanova I. (2020) Modeling of the process of personnel motivation for innovation activity WSEAS Transactions on Business and Economics, 17, 467-477. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2020.17.45>
- Voynarenko, M.P., Dzhuliy, L.V., Kuzmina, O.M., Yanchuk, T.V. (2017). Managing the development of innovation business processes with automated information systems. Marketing and Innovation Management. 4. 19-26. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2017.4-12>

REFERENCES

- Fishchuk, N. (2019). The necessity for diagnostics using in the system of anticrisis management of agricultural industry enterprises. Economy. Finances. Management: Topical Issues of Science and Practical Activity, 1 (41), 7–22. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-1-1>
- Gonchar O. I. (2016). Management potential of the company with regard flock business life. Naukovyi visnyk Polissia. 3 (7). 190-196.
- Gross domestic product by production method and gross value added by type of economic activity. State Statistics Service of Ukraine URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/vtr_u.htm (from 15.12.2020). (in Ukrainian)
- Gurochkina V. (2020) Mechanisms of development of industrial enterprises in emergent economy: monograph. Khmelnytskyi HNU. 336 (in Ukrainian)
- Hryhoruk P., Khrushch N., Grygoruk S. (2020). Assessment model of regions' economy in the context of their sustainable development. E3S Web of Conferences. 166. 13023. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016613023>

- Kovaleva, T. Yu. (2016). Assessment of the strategic positions of regional clusters: methodological tools and the results of its application (on the example of the economy of the Perm region). *Bulletin of the Nizhny Novgorod University. N.I. Lobachevsky. Series: Social Sciences*, 3 (43), 38-47. (in Russian)
- Kryvak A. P. (2010) Theoretical principles of sectoral structuring of the national economy. *Economics of agro-industrial complex*, 13. 42-47 (in Ukrainian)
- Lyshenko, M., Ustik, T., & Thermosa, I. (2019). Transformation of methodical marketing approaches to the investigation of the problem of farming agricultural enterprises in the grain market in globalization challenges. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(5), 158. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-158-166>
- Mulska, O. & Rushchyshyn, N. (2020). Improving the mechanism of bank lending in the context of regulating financial and economic imbalances in Ukraine. *World of finance*, 4(65), 168–182. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2020.04.168> (in Ukrainian)
- Nayyar, D. (2019). Structural change and economic transformation. In Nayyar, D. *Resurgent Asia: Diversity in Development*. Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198849513.003.0004>
- Nekrasova, L. A., Popenko, S. O. (2014). Formation of a cluster as a direct link to the innovation development of the economy. *Economy: real time*, 2 (12). 132-138. (in Ukrainian)
- Netudyhata, K. (2020). Institutions design as a tool of structural-institutional transformation of the national innovation system. *Economic Scope*. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-9> (in Ukrainian)
- Novak I. M. (2015) The Structural changes in the employment of Ukraine. *Demography and Social Economy*, 3(25). 185-198 DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2015.03.013> (in Ukrainian)
- Pashko P. V., Lazebnyk L. L., Kindzersky Yu. V. and others. (2019) *Entrepreneurship in the era of global transformations: challenges and prospects: monograph*. University of the State Fiscal Service of Ukraine. Irpen: University of the DFS of Ukraine. 476 p. (Series «Tax and Customs in Ukraine», vol. 133). (in Ukrainian)
- Pohrishchuk, B. & Pohrishchuk, H. (2017). Competitiveness of the agricultural sector: determinants of the global growth. *Herald of Ternopil National Economic University*, 4 (86), 7–17. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2017.04.007> (in Ukrainian)
- Tyukavkin, N.M. (2013). Methods for assessing the effectiveness of the functioning of clusters in industry. *Fundamentals of Economics, Management and Law*, 3 (9). 109-113. (in Russian)
- Vergun, V., Stupnitsky, O. (2014). Adaptation of the international mechanism of sovereign development of the development of innovative clusters in Ukraine. *Bulletin of the Kiev National University of the Name of Taras Shevchenko. Section «International Affairs»*, 1 (42). 36-40. (in Ukrainian)
- Voynarenko M, Dzhedzhula V., Yepifanova I. (2020) Modeling of the process of personnel motivation for innovation activity *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 17, 467-477. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2020.17.45>
- Voynarenko, M.P., Dzhuliy, L.V., Kuzmina, O.M., Yanchuk, T.V. (2017). Managing the development of innovation business processes with automated information systems. *Marketing and Innovation Management*, 4. 19-26. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2017.4-12>
-